

PRIESTER DAENS, HECTOR PLANCQUAERT EN WIJ

Levensschets & Stamreeks Plancquaert

Still uit de film *Daens* van Stijn Coninx

De meest befaamde Wortegemnaar is ongetwijfeld letterkundige, ondernemer, advocaat en Daensistisch politicus **Hector Plancquaert**. Getuige daarvan de Plancquaert-herdenking op 6 juni 1970, waarbij te Wortegem het Hector Plancquaert-monument, opgericht door de Vlaamse Toeristenbond, werd ingehuldigd. Getuige daarvan eveneens het H. Plancquaert wandelpad dat er in 1972 werd ingewandeld en de H. Plancquaert fietsroute die op 20 juni 1973 werd ingefietst. En de 21ste eeuw is hem nog steeds niet vergeten. In maart 2013 werd immers een tenstoonstelling aan hem gewijd, niet toevallig te Aalst, centrum van het Daensisme. In november 2013 organiseerde ook de Wortegemse *Heemkundige Kring Bouveloo* in het hoevegebouw van de *Ghellinck* in Elsegem een tentoonstelling onder de titel “150 jaar Hector Plancquaert”.

Hector Plancquaert (zie foto) werd te Wortegem geboren op 21 december 1863 als jongste van de negen kinderen van Marcellin Juliaan Plancquaert en **Euphémie Van Merhaeghe**. (Zie verder : Genealogie). Zijn vader was een sociaal-bewogen geneesheer en burgemeester van Wortegem. Zijn moeder behoorde, als telg van een gefortuneerde tak van de familie Van Meerhaeghe, tot de *betere burgerij* van Wortegem. Hectors oudere broer,

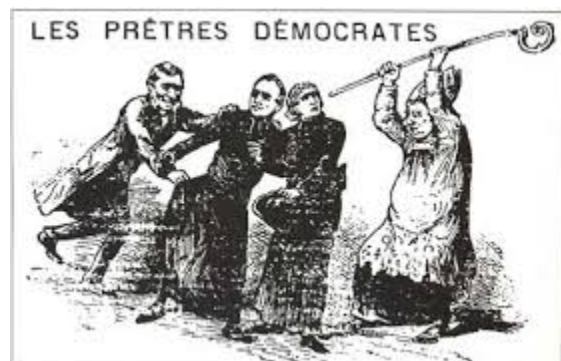

Julius Plancquaert (° 1853), was zeer actief bij de Vlaamse studentenbeweging te Leuven. Hij was mede-oprichter van het *Davidfonds*, waarvan hij secretaris-generaal was van 1876 tot 1878. Net als zijn broer, was ook hij letterkundige en stond mee aan de wieg van het bekende literair tijdschrift *Belfort* (het latere *Belfort en Dietsche Warande*, 1886). Hij was ook advocaat, aan de balie van Oudenaarde, en vrederechter te Flobecq/Vloesbergen (zie verder Genealogie). Een andere broer, **Polydore Plancquaert** (° 1855), was notaris te Wortegem van 1903 tot 1906. *Hector, Julius, Polydorus*, voornamen uit de Grieks-Romeinse Oudheid, die vader Marcellin ongetwijfeld in zijn klassieke humanioratijd had leren kennen. Zoals we meteen zullen zien, had het leven Hector Plancquaert inderdaad duidelijk trekken van dat van een tragische Griekse held, die na het bereiken van de toppen van de roem, ten onder gaat na het maken van foute politieke keuzes...

Als we het over Hector Plancquaert hebben, moeten we het onvermijdelijk ook over het Daensisme hebben. Plancquaert was immers, samen met *paster Daens* (zie foto), de belangrijkste Daensistische politicus. In 1893 richtte de broer van pastoor Daens - drukker, uitgever en journalist Pieter Daens (1842-1918) - in Aalst de *Christene Volkspartij* op waarin hij de progressieve katholieken wou verenigen. Broer, priester Adolf Daens (1839-1907), schreef het politieke programma waarin de sociale leer van pauselijke encycliciek *Rerum Novarum* (1891) concreet gestalte kreeg. Dat programma omvatte o.m. hervormingen in het sociale stelsel, zoals beperking van de arbeidsduur, regeling van de vrouwenarbeid, afschaffing van de kinderarbeid, verbetering van de penibele woon- en werkomstandigheden van de volksklasse, pensioenregeling; afschaffing van de legerdienst; duidelijkheid in de Vlaamse kwestie; de herwaardering van de landbouwnijverheid etc.

Waar het socialisme zich vooral richtte op de fabrieksarbeiders in de geïndustrialiseerde steden, richtte het Daensisme zich op de wantoestanden op het platteland. De Daensisten kwamen op voor de belangen van de boeren, de kleine middenstanders en de kleine burgerij. Ze bekommerden zich vooral ook om het lot en de rechten van de massa land- en seizoenarbeiders, de zogenaamde *trimards* of *fransmans* die maandenlang in Frankrijk gingen werken. Naast de liberale, socialistische en conservatief-katholieke partij, werd de *christene democratie* of het Daensisme een belangrijke nieuwe stroming, die omwille van haar vooruitstrevende ideeën op felle tegenkanting stuitte van de kerk en de conservatieve bourgeoisie. Het is bekend hoe inspirator priester Daens door de kerkelijke overheid onder druk werd gezet en hoe men hem het leven onmogelijk

maakte. Men verbood hem nog langer de H. Mis in het openbaar op te dragen; hij werd in Rome bij de paus op het matje geroepen en kreeg verbod zijn priesterambt nog langer uit te oefenen. Ook de propagandisten van de Daensisme werden bedreigd met broodroof, uitsluiting en tegenwerking. Van op de preekstoel werd gebanbliksemd tegen die *groene socialisten*, die zich achter de Daensistische groene vlag schaarden¹. Wie voor hen stemde, bedreef een doodzonde, wie hun bladen las dreigde ontslagen te worden.

Hector Plancquaet werd één van de meest radicale, Daensistische politici die zijn sociale bewogenheid ongetwijfeld geërfd had van zijn vader, *Peetje Plancquaet*, de dokter die gezeten op zijn wit paardje bezoek bracht aan zijn zieken in zeventien dorpen. Plancquaerts sociale bekommernis dreef hem in de armen van de Daensisten en hun kern, *De Roelanders* in Ninove, waar trouwens vandaag de dag nog steeds een Hector Plancquaetstraat bestaat. Hij verspreidde de Daensistische ideologie in grote delen van Oost- en West-Vlaanderen. De vlaamsgezinde advocaat, politicus, journalist en letterkundige uit Wortegem, vestigde zich te Zomergem, waar hij een tijdlang een cichoreifabriek beheerde (zie illustratie). Hij was erg politiek actief in het arrondissement Gent en doorkruiste het platteland om in de dorpen meetings te houden. Voor de provinciale verkiezingen van 1898 was Plancquaet kandidaat voor het kanton Nevele. Het jaar voordien had hij o.m. te Nevele een propagandameeting gehouden en werfde er twee volgelingen die, met het oog op de verkiezingen van 1898 en 1902, de christen-democratische boodschap verder zouden uitdragen : een kleine zelfstandige en een landwerkmans. De eerste was timmerman en meubelmaker Leon 't Kindt (°1868), die ook voorzitter was van de Nevelse toneelmaatschappij "*Moedertael en Broedermin*". De tweede *groene socialist* was landarbeider en marktzanger Theophiel Vander Meersch (°1862), mijn overgrootvader, wiens dochter Estella Maria Vander Meersch huwde met August Meirhaeghe uit Kanegem.

¹ Het *groen* van de Christelijke Vakbond ACW verwijst hier nog naar.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog mondde zijn Vlaamse strijd uit in het *activisme*. Het activisme was de benaming voor het deel van de Vlaamse Beweging dat, via de collaboratie met Duitsland, een aantal Vlaamse grieven en zelfs de Vlaamse onafhankelijkheid hoopte te verwezenlijken. Zo werd hij schepen en waarnemend oorlogsburgemeester van Gent en ondervoorzitter van de *Raad van Vlaanderen*². Hij smokkelde hij ook talrijke brieven van en naar de IJzerfrontsoldaten. Voor zijn Duitse sympathieën betaalde Plancquaert na de oorlog een zware prijs. Hij werd wegens collaboratie ter dood veroordeeld en leefde als balling in Nederland en gedurende tien jaar in Tettwang, Beieren. Zijn eigendommen, o.m. te Wortegem in de dorpskern en aan de Groenestraat, werden door de Staat verbeurd verklaard en in 1924 openbaar verkocht. Na een amnestiewet van 1928 keerde hij in 1929, compleet geruïneerd, terug naar België. Begeleid door een groep bewonderaars sprak hij toen zijn eerste ontroerende rede uit vanop een driewielkar op het hof van het Wortegems Gemeentehuis. Hector Plancquaert woonde van 1929 tot aan zijn dood in 1953 in Outer, op de boerderij van zijn oude strijdmakker Denis Ceuterick.

Rene De Clercq³ en Hector Plancquaert

Hector Plancquaert was niet alleen een koppig en onverschrokken voorvechter van het Vlaamse recht en de christen-democratie in de *“Christelijke Volkspartij”* die onder de jongeren van Wortegem en omliggende dorpen talrijke aanhangers telde. Hij was ook journalist en auteur en won in 1889 de Staatsprijs voor Toneelletterkunde met het stuk *De dood van Karel de Goede*. Als letterkundige schreef hij o.a. *Jan Vleminx*, zijn meest invloedrijke roman. In zijn merkwaardige roman *Een Leeuw van Vlaanderen* (1900) heeft Cyriel Buysse de grootse en ook dramatische persoonlijkheid van Hector Plancquaert vereeuwigd als Robert La Croix, de idealistische held in de strijd voor de kleine man en zijn Vlaamse volk.

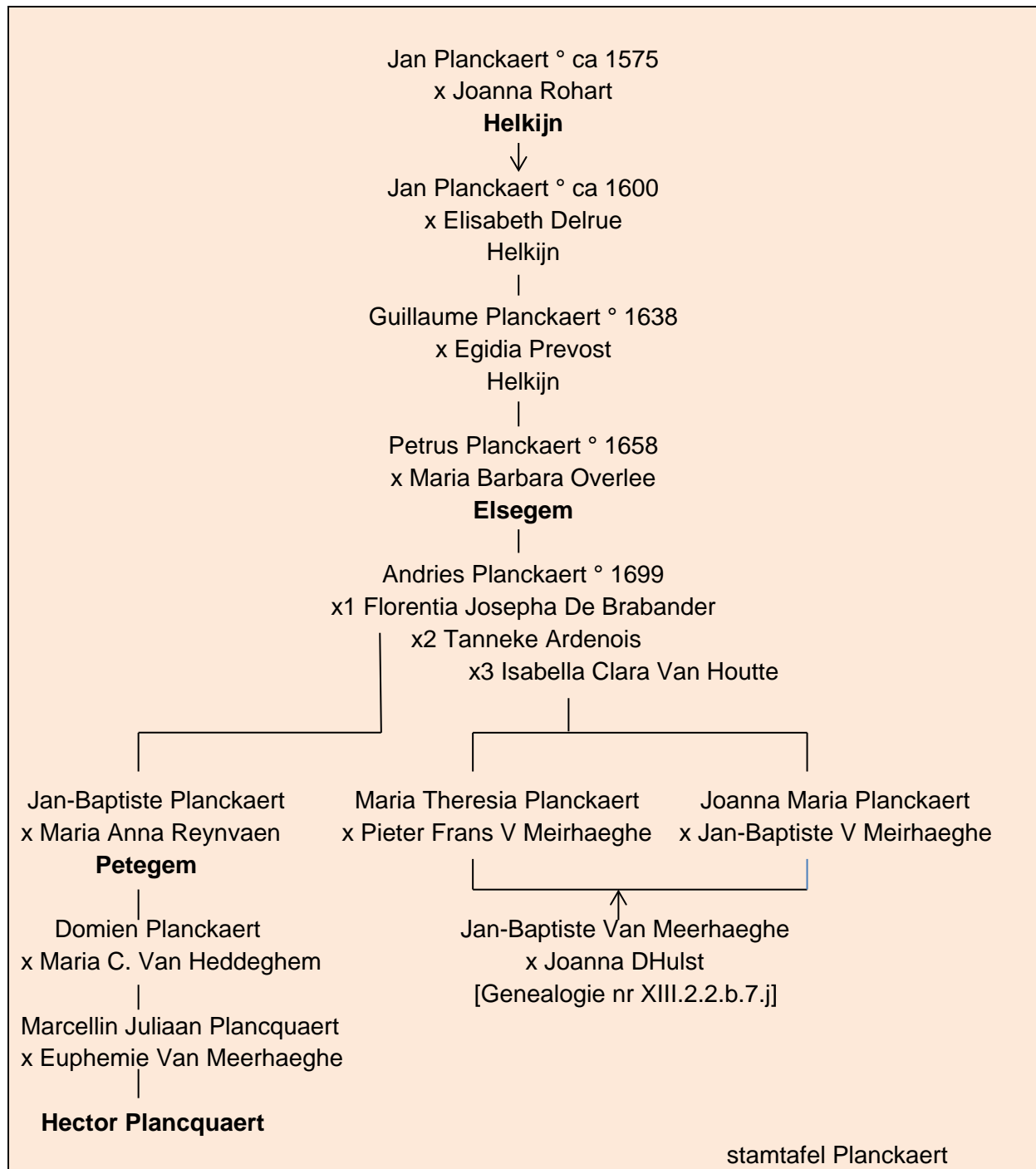
² De Raad van Vlaanderen was een tijdens de Eerste Wereldoorlog door activistische professoren op 4 februari 1917 opgericht soort officieus Vlaams parlement. De oprichting gebeurde vanuit kringen rondom Jong-Vlaanderen en de Duitse bezetter gebruikte het initiatief meteen voor zijn *Flamenpolitik*.

³ René De Clercq (Deerlijk 1877 – Maartensdijk Nederland 1932), schrijver, dichter, politiek Vlaams activist; na de Eerste Wereldoorlog, net als Plancquaert, wegens collaboratie ter dood veroordeeld en naar Nederland uitgeweken.

GENEALOGIE & STAMREEKS PLANCKAERT

Planckaert is, zoals nog namen die eindigen op *-aard*, een afgeleide vorm van een oorspronkelijke familienaam, in dit geval van *Vander Plancken* (zoals *Vander Beken/Beeckaert*, *Vanden Bossche/Bosschaert*, *Vander Moeren/Moeraert*). Wat de betekenis betreft : *plank* verwijst o.m. naar een loopplank of houten bruggetje. Het zou dus kunnen dat de eerste naamdrager ooit vlakbij zo'n bruggetje gewoond heeft.

Hector Planquaert behoorde tot een tak van de Planckaert-stamboom die zich pas laat in het Oudenaardse en meer bepaald te **Elsegem** vestigde. Eind 17de eeuw treffen we daar de stamvader aan : **Petrus Planckaert**. Hij werd op 3 januari 1658 te **Helkijn** geboren als zoon van Guillaume Planckaert en Egidia Prevost. (Zie : stamtafel ⁴). Helkijn (Frans: *Helchin*), is een West-Vlaams Scheldedorpje tegen de grens met Wallonië dat nu deel uitmaakt van de faciliteitengemeente Spiere-Helkijn. Petrus was een kleinzoon van Jan Planckaert en Elisabeth Delrue en een achterkleinzoon van Jan Planckaert en Joanna Rohart. De Planckaerts behoorden te Helkijn tot de dorpsnotabelen. Zo nam Daniël Catulle, koninklijk notaris en griffier van het Hof van Helkijn, Sint-Denijs en Bossuit, in 1636 het peterschap op zich over een kind van voornoemde Jan Planckaert en Elisabeth Delrue. Diezelfde Daniël Catulle en voornoemde Johanna Rohart (echtgenote Jan Planckaert) werden in 1616 peter en meter van Andries Catulle (zoon van Petrus en Catharina Rohart), die later - omstreeks 1652 - burgemeester van Helkijn was.

Elsegem

Petrus Planckaert fs Guillaume huwde omstreeks 1684 met **Maria Barbara Overlee**, dochter van Nicolaes. *Overlee* is duidelijk een fonetische hertaling van de francofone naam Auvarez (ook Overlez). Van hen werden te Elsegem minstens zes kinderen geboren: Jan (° 1692); Joanna (° 1694) ⁵; Elisabeth (° 1696); **Andreas** (° 6.11.1699, **die volgt**); Petrus Franciscus (° 1701) en Joanna Theresia Planckaert (° 1705). Dat Petrus te Elsegem (dat nu deel uitmaakt van Wortegem-Petegem), een nieuwkomer was, belette hem niet om er meteen een vooraanstaand dorpling te worden. Getuige daarvan het feit dat Nobele Heer Adreas de Berges, heer van Elsegem, en Edele Jonkvrouw Maria Joanna Van N. (onleesbaar) het peter- en meterschap waarnamen bij het doopsel van zijn zoontje Andreas Planquaert, die

---

⁴ Omdat we de zaak niet ten gronde bestudeerden bieden we de gegevens i.v.m. Helkijn met enig voorbehoud aan.

⁵ Volgens *My Heritage* huwde deze Joanna Planquaert fa Petrus in 1726 te Kaster met Jan Van Meirhaeghe; dat is wellicht fout, aangezien ze in de staten van goed tweemaal "*dochter van Guillaume*" genoemd wordt.

overigens later burgemeester van Elsegem zou worden. Dooppeter over zoon Petrus Franciscus was dan weer Gillis Tsantele, baljuw van Elsegem, telg uit een notabel geslacht waarover ik elders publiceerde ⁶. Petrus Planckaert en Maria Barbara Overlee overleden respectievelijk te Elsegem op 20 augustus 1720 en 16 februari 1733 ⁷.

Andries Planckaert fs Petrus, geboren te Elsegem op 6 november 1699, huwde een eerste maal met **Florentina Josepha De Brabandere** fa Bouwdewijn. Hun zeven kinderen te Elsegem geboren : de tweeling Petrus Franciscus en Maria Theresia (° 1726), Petrus Franciscus (° 1727), Maximilianus (° 1732), **Jan-Baptiste** (° 1734, **die volgt**), Guilielmus Andreas (° 1737) en Maria Josepha Planckaert (° 1740). Moeder overleed enkele maanden na de geboorte van haar laatste kind te Elsegem op 28 juni 1740 ⁸. Andries Planckaert hertrouwde geen vier maanden later - op 20 oktober 1740 - met met **Tanneke Ardenois**, dochter uit een plaatselijk gegoed landbouwersgeslacht, die op 6 januari 1742 kinderloos (en misschien wel in haar eerste kinderbed) overleed ⁹. Andries Planckaert huwde een half jaar later een derde maal met de meer dan twintig jaar jongere **Isabella Clara Van Houtte** fa Joos, geboren te Desselgem ca 1721. Uit dit laatste huwelijk werden te Elsegem nog negen kinderen geboren : Felix Andreas (° 1743), Maria Theresia (° 1744; zij huwde met Pieter Frans Van Meirhaeghe, herenboer en *assessor/ambtenaar* van de Burgerlijke Stand te Ooike); Andreas (° 1748); Andreas (° 1749); Guilielmus (° 20.1.1753); Maria Joanna (° 1755, huwde met Jan-Baptiste Van Meirhaeghe, broer van Pieter Frans, herenboer en burgemeester van Ooike; zie stamtafel); Josephus (° 1758); Gillis (° 1759) en Ignatius Guilielmus Planckaert (° 1762). Sieur Andries Planckaert, herenboer en burgemeester van Elsegem, overleed op 26 april 1772 ¹⁰. Zijn weduwe Isabella Clara Van Houtte overleed te aldaar op 25 februari 1796 (75 j).

Jan-Baptiste Planckaert fs Andries, geboren te Elsegem op 5 maart 1734, huwde te Petegem op 26 november 1760 met **Maria Anna Reynvaen**. Het echtpaar vestigde zich te **Petegem** waar hun elf kinderen geboren werden: Jan-Baptiste (° 1761); Isabella Clara (° 1763); Petrus Franciscus (° 1764); Ferdinand Philippe (° 1765); Antoon Eugène (° 1768; huwde Coleta Van Parijs); Petrus Jacobus (° 1770); Joanna Philippina (° 1772; huwde Ferdinand Louis Ruyschaert); Isabella Regina (° 1774); **Dominicus** (° 1776, **die volgt**, meter : Isabella Josepha Van Meerhaeghe); Isabella (° 1779) en Anna Theresia Planckaert (° 1782; huwde Pierre Van Rechem).

---

⁶ Tsantele : zie ook elders op deze website : Onze Stamboom, Onze familie vanaf 1200, hoofdstuk 3.

⁷ Stadsarchief Oudenaarde, Staten van goed, boek 103, f° 206 r, minuut 477, dd. 14.1.1721, Pieter Planckaert.

⁸ Stadsarchief Oudenaarde, Staten van goed, boek 113, f° 199 v, min. 561, Florence De Brabandere.

⁹ Stadsarchief Oudenaarde, Staten van goed, boek 114, f° 197 v, min 569, Anne Ardenois.

¹⁰ Stadsarchief Oudenaarde, Staten van goed, boek 135, f° -, min. 796, Andries Planckaert.

Domien Plancquaert fs Jan-Baptiste, geboren te Petegem op 11 oktober 1776, huwde omstreeks 1810 met **Maria Catharina Van Heddeghem**, dochter van Livinus Franciscus en Ferdinande Van Rechem. De zuster van de bruid, Marie Therese Van Heddeghem, huwde te Petegem met Franchois Van Tieghem, zoon van notaris Jan-Baptiste Van Tieghem. Huwelijksgetuigen : Domien Plancquaert, landbouwer, Charles Van Tieghem *ecrivain* (schrijver/ambtenaar bij Burgerlijke Stand), Jean-Baptiste Van Tieghem, *negotiant* en Jean-Baptiste van Heddeghem, *écrivain*. Ene Ivo Van Heddeghem was omstreeks 1857 burgemeester van Wortegem. Uit het huwelijk van Domien Plancquaert werden te Petegem, gehucht Eeckhout, minstens vier kinderen geboren : Augustin (° 21.11.1810); **Marcellinus Julianus** (° 2.2.1813); Melanie (° 17.5.1815) en Edouard Plancquaert (° 8.4.1817).

Marcellin Julius Plancquaert fs Domien, geboren op 2 februari 1813, was geneesheer en burgemeester van Wortegem. Hij huwde te **Wortegem** op 14 augustus 1844 met **Euphemia Victoria Van Merhaeghe**, dochter van Francis Van Merhaeghe en Sophie Teerlinck (Genealogie XIII.7.10.d.2.g.1.d). Hun negen kinderen te Wortegem geboren in hun woning op de *Plaets* :

1. **Maria Eulalia Plancquaert** ° 5.8.1845; overleden in 1928.
2. **Oscar Marie Plancquaert** ° 12.11.1847; overleden in 1873 (?).
3. **Eudolia Maria Plancquaert** ° 22.5.1849; overleden te Wortegem op 6.8.1856 (7 j). Opvallend : de overlijdensaangifte werd niet door vader gedaan, maar door de burens Emanuel Balcaen, wever, en Herman De Clercq, schoenmaker.
4. **Aimee Marie Catherina Plancquaert** ° ca 1851; overleden te Zomergem ca 1937.
5. **Jules Bernard Henri Plancquaert** ° 25.5.1853. Hij huwde te Beauvechin/Bevekom, een gemeente in Waals-Brabant, op 3 mei 1879 met **Leontine Julie Henriette Van Exem**. Hun zoon : Philippe Julien Plancquaert (° 1880 + ca 1953), huwde Anne Charlotte Michaux; hun zoon Charles Joseph Plancquaert (° ca 1906 en overleden ca 1982).

Julius Plancquaert studeerde rechten, vestigde zich als advocaat te Oudenaarde en werd er op 15 Maart 1880 pleitbezorger bij de Rechtbank van Eerste Aanleg. Op 1 maart 1887 werd hij benoemd tot vrederechter te Flobecq/Vloesberg, waar hij gemeenteraadlid was. Julius Planckaert was ook literator en auteur van o.m. *De Zonde gestraft* (verhaal, Leuven 1878); *Legenden en Zinnebeelden uit het Dierendom* (Gent 1880); *De Franschen in Vlaanderen* (historisch tafereel uit het jaar 1798, 2 dln., Gent 1883); *De Zegepraal der Vlaamsche Gemeenten onder het beleid van Jacob van Artevelde* (Deel I, Oudenaarde 1884). Hij overleed op 35-jarige leeftijd te Flobecq op 21 Maart 1888.

6. **Polydore Marie Plancquaert** ° 25.6.1855. Hij huwde te Beauvechin/Bevekom op 21 mei 1881 met **Angeline Josephine Nelissen**. Hij was notaris te Wortegem van 1.1.1903 tot 1.1.1906. Overleden in 1906 (?).
7. **Hector Marie Plancquaert** ° 20.3.1858 en overleden op 20.4.1859 (13 mnd). Ook deze overlijdensaangifte werd niet door vader gedaan, maar door *kennissen* Sebastien Beyens, dienstknecht, en voornoemde Emanuel Blacaen, wever.
8. **Anna Maria Elisa Plancquaert** ° 24.6.1860.
9. **Marie Hector Hyppolite Plancquaert** ° 21.12.1863, overleden te Outer op 3.6.1953 (90 j). Ongehuwd. **Daensistisch politicus, letterkundige**. Foto : graf Hector Plancquaert.

Euphemie Victoria Van Merhaeghe overleed te Wortegem op 19 mei 1878 op 57-jarige leeftijd. In de overlijdensakte wordt ze omschreven als *particulière* of *biezondere*, d.w.z. rentenierster. Op dat ogenblik was Hector 15 jaar oud. Ook h  ar overlijden werd niet door haar echtgenoot-dokter maar door *kennissen* Nicolas Van Dorpe, *peerdeknecht*, en Felix De Valois, *kleermaker*, gedaan. Marcellin Juliaan Planckaert overleed te Wortegem in 1903; hij werd 90 jaar oud.